

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Finansowanie oświaty w Polsce. Proste pytania, trudne odpowiedzi

Mikołaj Herbst
Uniwersytet Warszawski

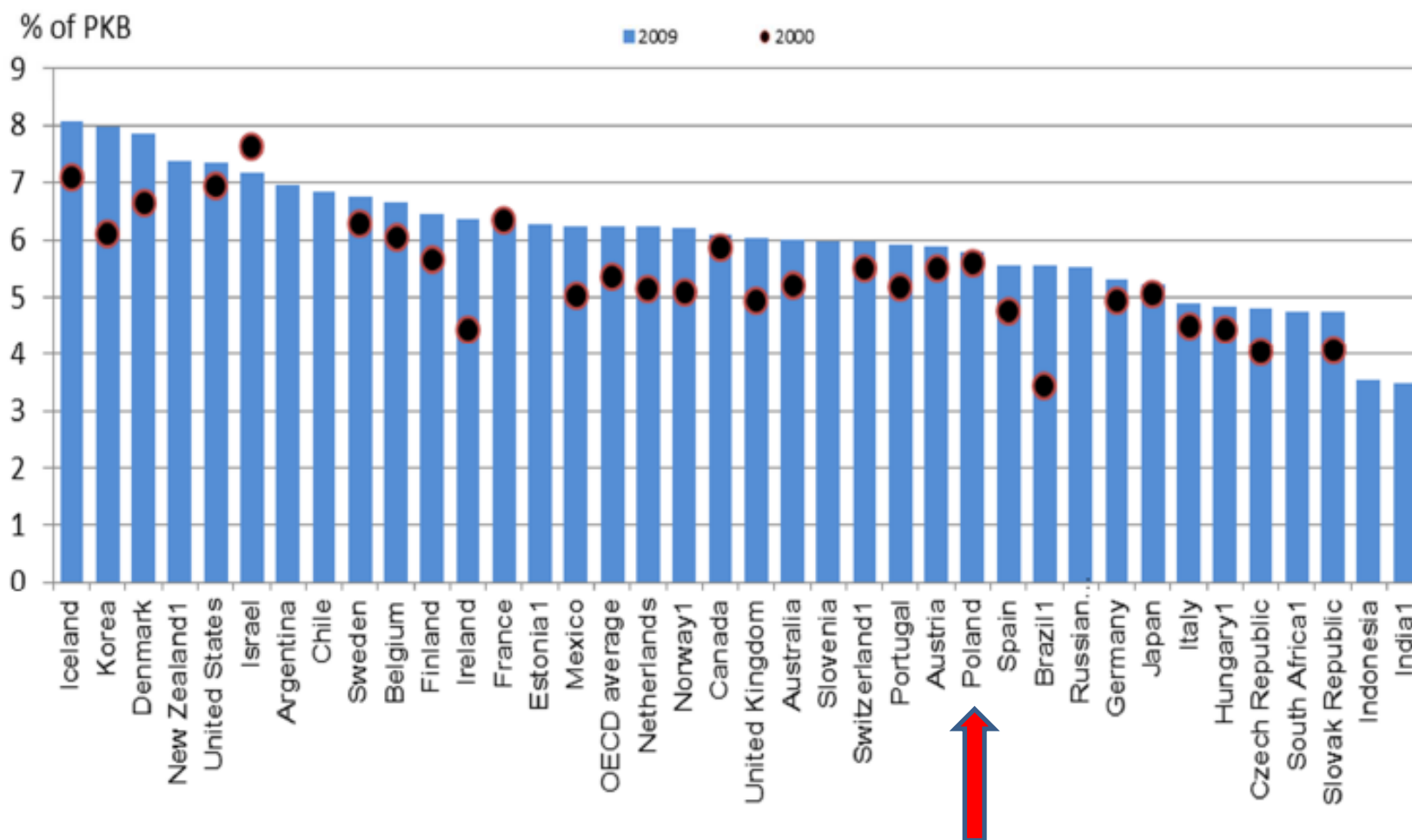
Główne cechy organizacji polskiego systemu oświaty – 2012

- Jeden z najbardziej zdecentralizowanych systemów w Europie
- Dominacja szkolnictwa publicznego, samorządowego, ale z istotną rolą stowarzyszeń i sektora prywatnego
- Dekada osiągnięć: stabilność, poprawa osiągnięć uczniów w perspektywie międzynarodowej, boom przedszkolny
- Zewnętrzne źródła presji na system: demografia i kryzys finansowy

Proste pytania, trudne odpowiedzi

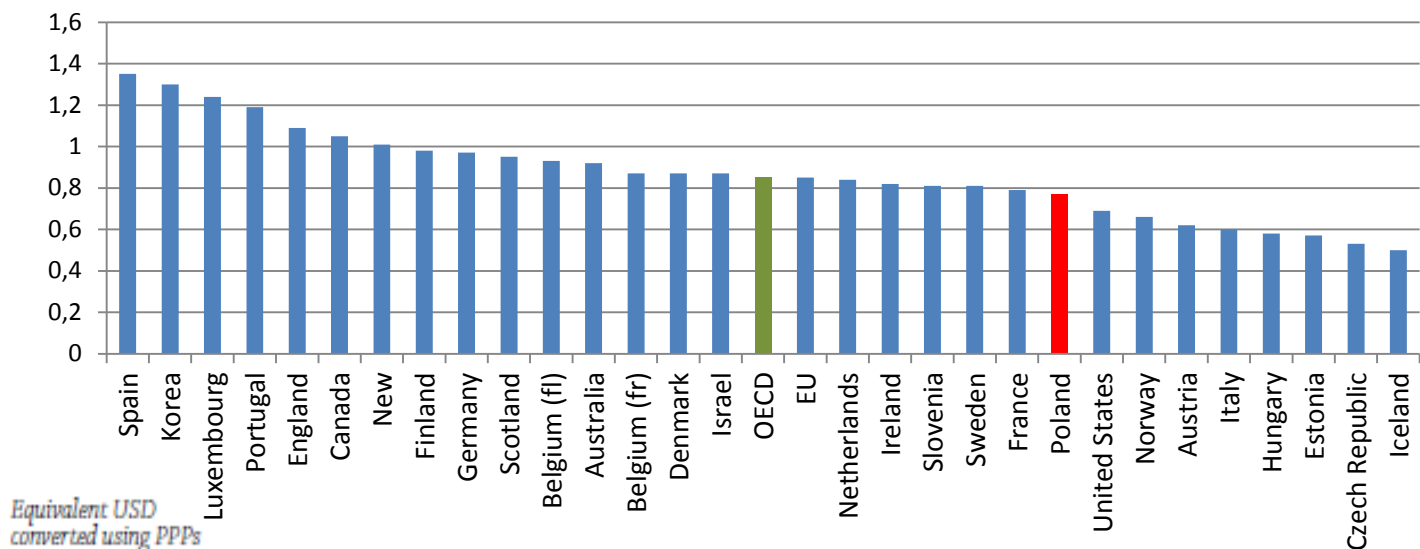
- Czy wystarczająco dużo wydajemy na oświatę?
- Czy pieniądze na oświatę są dzielone sprawiedliwie (efektywnie)?
- Czy Karta nauczyciela jest potrzebna?
- Jak finansować edukację przedszkolną?
- Czy potrzebne są formalne standardy finansowania oświaty?

Wydatki na edukację (na wszystkich szczeblach) jako % PKB

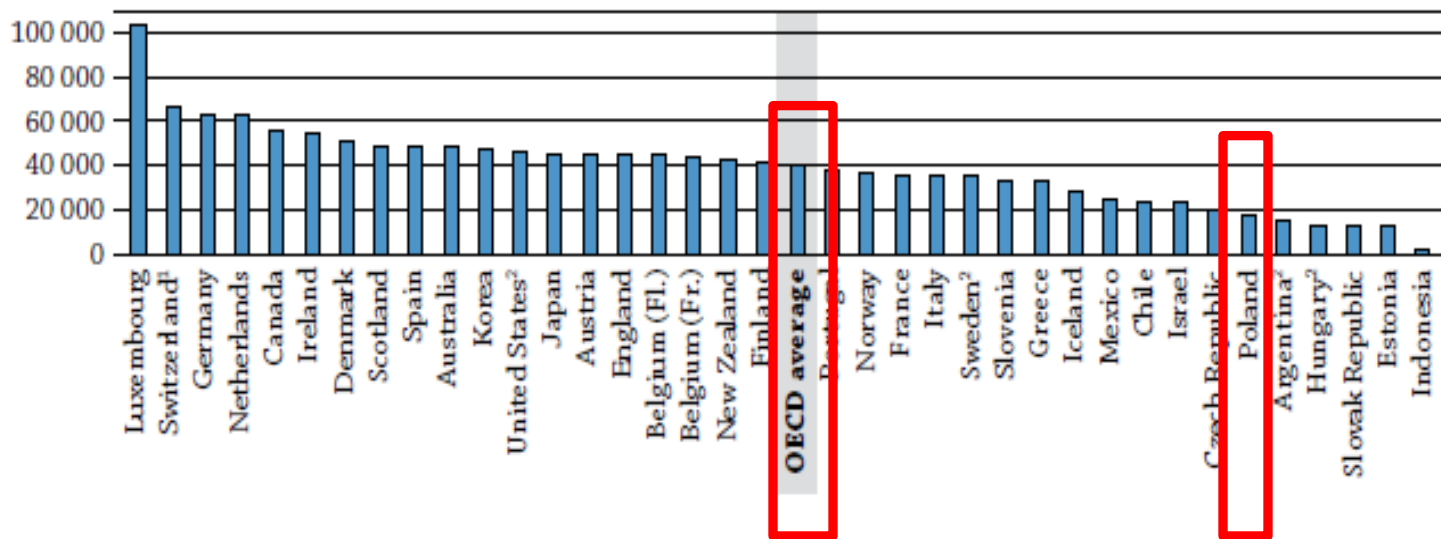

Źródło: Education at a Glance 2012

Czy polscy nauczyciele zarabiają mało, czy dużo?

Wynagrodzenie nauczyciela gimnazjum w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia pracownika z wyższym wykształceniem

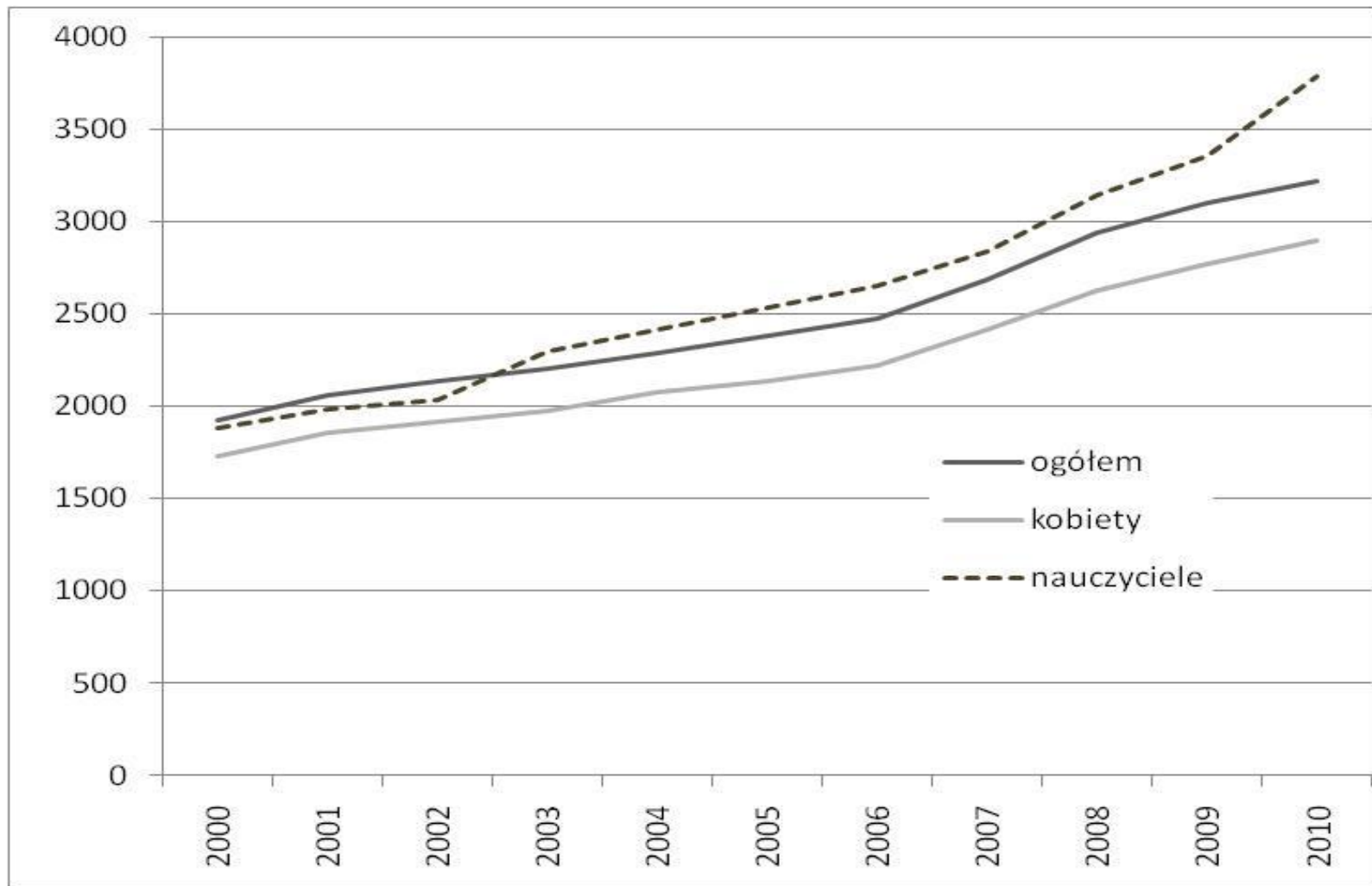

Roczne wynagrodzenie nauczyciela gimnazjum z 15-letnim doświadczeniem - w USD (według parytetu siły nabywczej)

Źródło: OECD Education at a Glance 2012

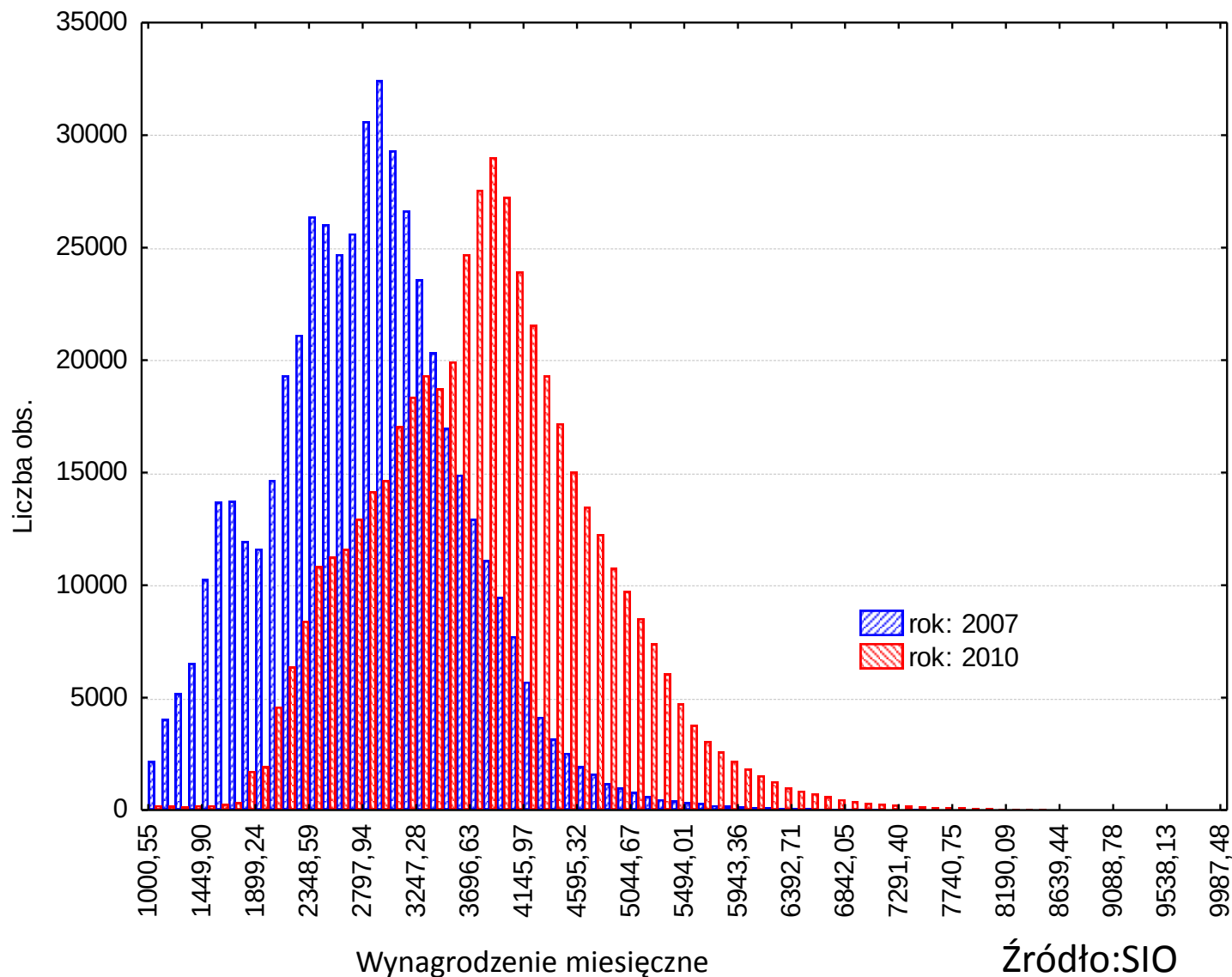
Wynagrodzenia nauczycieli w Polsce są, biorąc pod uwagę siłę polskiej gospodarki, zbliżone do średniej OECD, choć pozostają niskie w ujęciu bezwzględnym.

Wynagrodzenia nauczycieli a przeciętne wynagrodzenia w Polsce

Źródło: Herbst i Levitas 2012

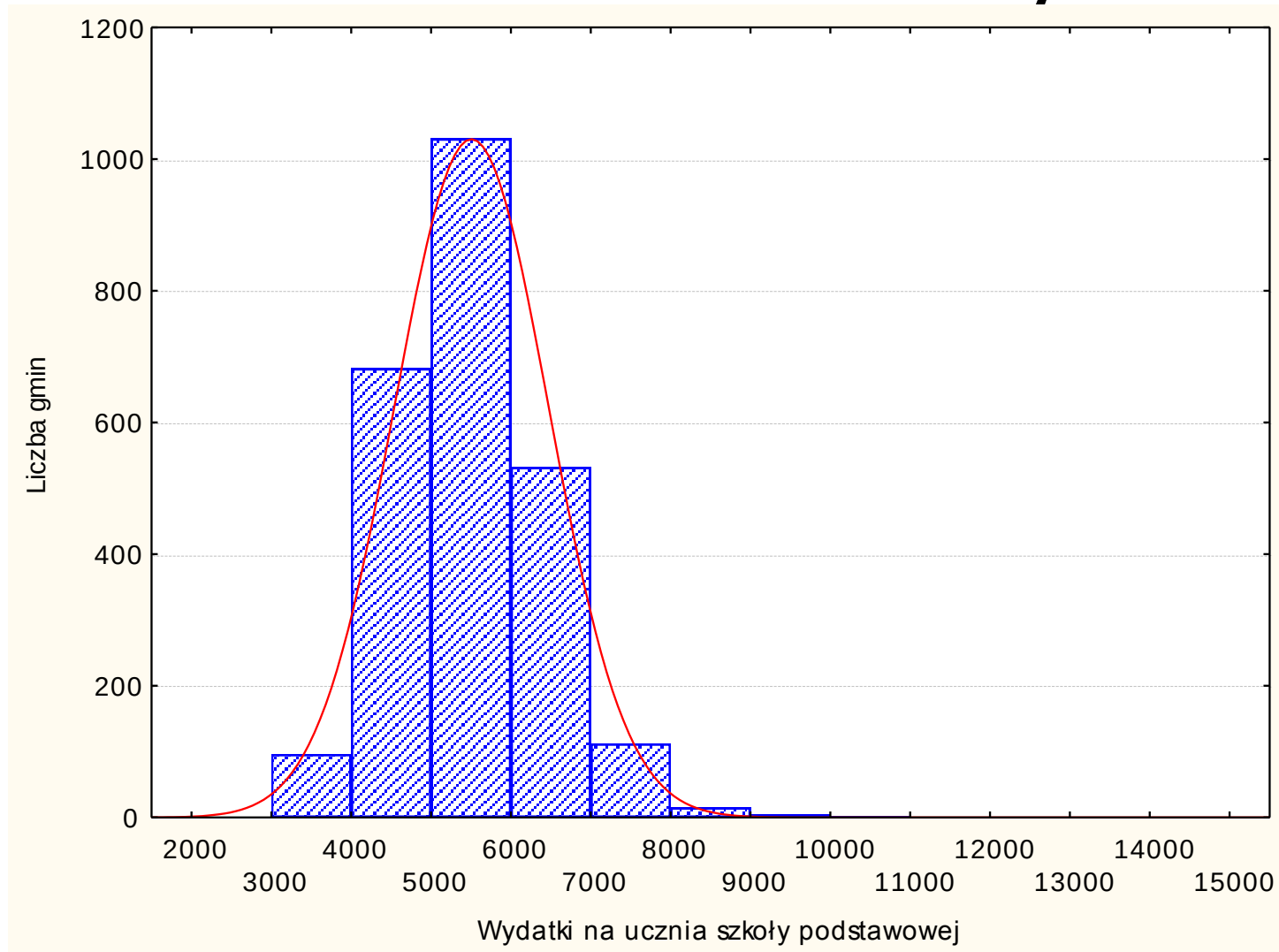
Maleje liczba dzieci i szkół, ale nie nauczycieli

Poziom finansowania oświaty - podsumowanie

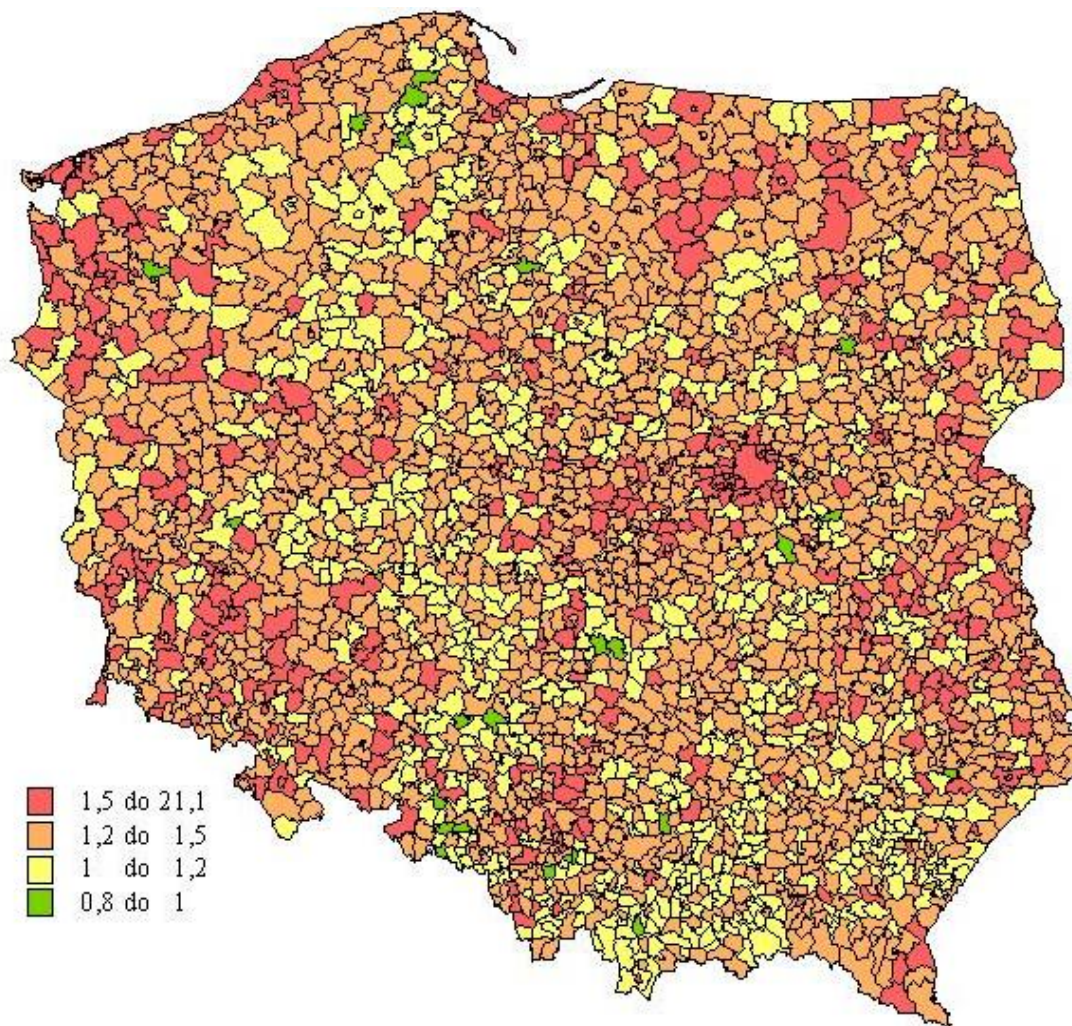
- Polska wydaje na edukację mało w ujęciu bezwzględnym, ale mniej więcej tyle, na ile ją stać. Inaczej niż w wielu krajach więcej (na ucznia) wydajemy na wczesnych etapach kształcenia
- Siła nabywcza wynagrodzeń polskich nauczycieli jest niska w porównaniu do innych krajów, ale status finansowy nauczyciela w Polsce nie jest zły i szybko się poprawia.
- Poziom finansowania oświaty jest (mimo kryzysu finansowego i demograficznego) stabilny. To dobrze, ale ubocznym efektem stabilnego finansowania jest utrzymywanie zbyt dużej liczby etatów nauczycielskich w stosunku do malejącej liczby uczniów.

Nierówności terytorialne w finansowaniu oświaty

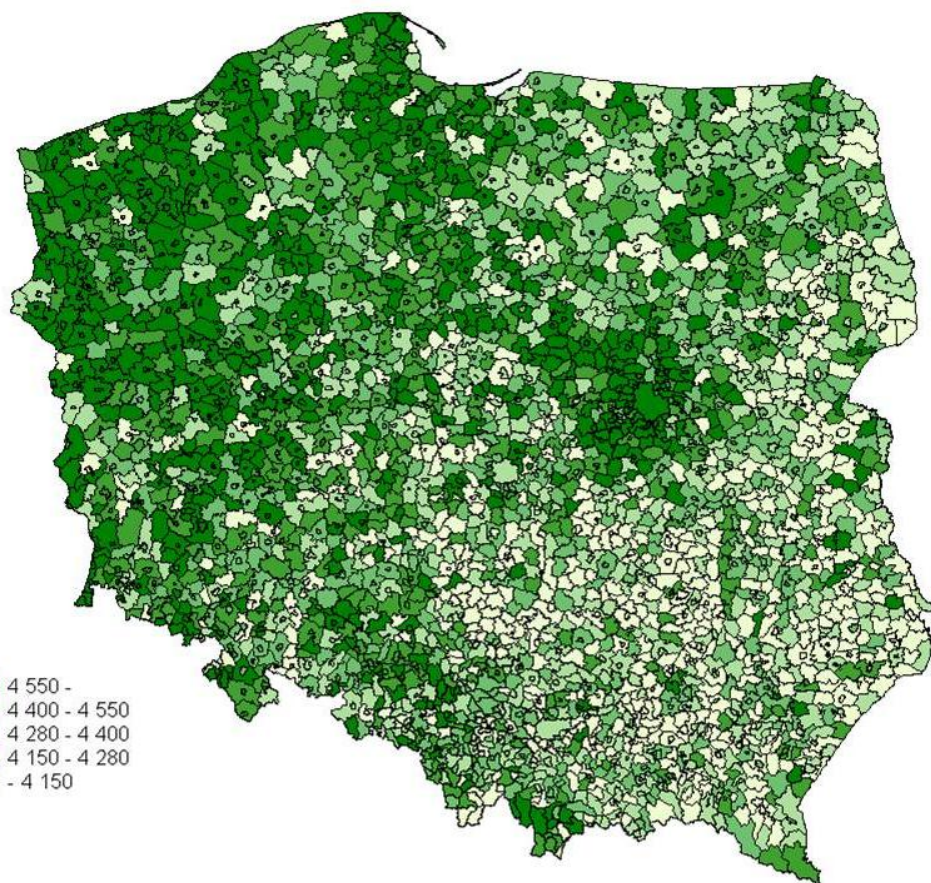
Źródło: Herbst, Herczyński. Levitas 2009 (dane z 2006 r.)

Wydatki bieżące gmin w stosunku do otrzymanej subwencji oświatowej

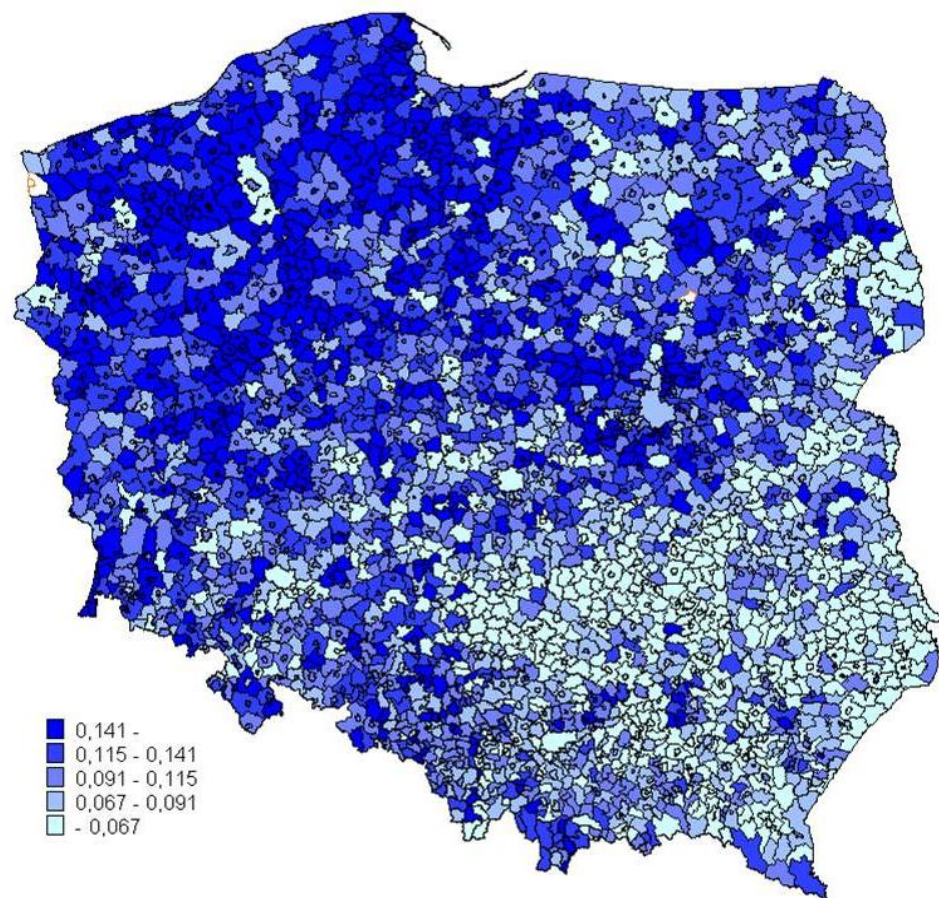

Źródło: Herbst, Herczyński. Levitas 2009 (dane z 2006 r.)

Przeciętne wynagrodzenia
pełnozatrudnionych nauczycieli
dyplomowanych w placówkach gminnych,
według danych z września 2010 r.

Liczba godzin nadwymiarowych w
stosunku do pensum w placówkach
oświatowych prowadzonych przez gminy

Zróżnicowanie ma wyraźny wymiar terytorialny, ale **jest umiarkowane** i powiązane z
liczbą przepracowanych godzin

Nierówności w wydatkach samorządów na oświatę - podsumowanie

- Skala nierówności jest znacząca, a wydatki są dodatnio skorelowane z dochodami własnymi samorządów
- Dzięki ustawowym ograniczeniom nierówności w niewielkim stopniu dotyczą jednego z kluczowych elementów systemu – wynagrodzeń nauczycielskich
- Rezerwy efektywności tkwią w algorytmie podziału subwencji - dotyczy to szczególnie wagi wiejskiej
- Nie widać rozsądnego rozwiązania alternatywnego do subwencji oświatowej

Czy Karta nauczyciela jest potrzebna?

- Reguluje warunki zatrudniania, pracy i zwalniania nauczycieli....przyznając im zbyt wiele przywilejów, definiując zbyt niskie pensum i skrajnie utrudniając samorządom zarządzanie kadrą nauczycielską?
- Określa zasady awansu zawodowego nauczycieli.....sprowadzając go do biurokratycznej procedury pozbawionej waloru motywacyjnego, zapewniającej najwyższy stopień awansu na wczesnym etapie kariery?
- Reguluje wynagrodzenia nauczycielskie i ogranicza ich różnicowanie..... w sposób niezwykle skomplikowany, często nakładając na samorządy wymogi nie do spełnienia i prowadzące do nieefektywnych rozwiązań (art. 30a)?

Główne grzechy KN

- Dodatki i quasi-dodatki , czyli nie wiadomo ile naprawdę zarabia nauczyciel. Czy dodatek wiejski jest dodatkiem socjalnym?
- Niskie pensum. O ile za niskie?
- Niejasny status godzin ponadwymiarowych.
- Reguły awansu zawodowego - pozorna selekcja, prawdziwy awans
- Wymogi odnośnie przeciętnych wynagrodzeń na poszczególnych stopniach awansu są tak skomplikowane, że dla wielu samorządów nie do spełnienia.
- Dodatek uzupełniający prowadzi do marnowania pieniędzy. Odzwierciedla też logikę wymuszania siłą respektowania źle działającego prawa.
- Niektóre uprawnienia nauczycieli prowadzą do oczywistych nadużyć. Przykładem są urlopy dla poratowania zdrowia.
- Czy pojęcie „nauczyciel” nie jest zbyt szerokie?

Czy polscy nauczyciele mało pracują (przy tablicy?)

Gimnazjum w 2008 r. wg OECD

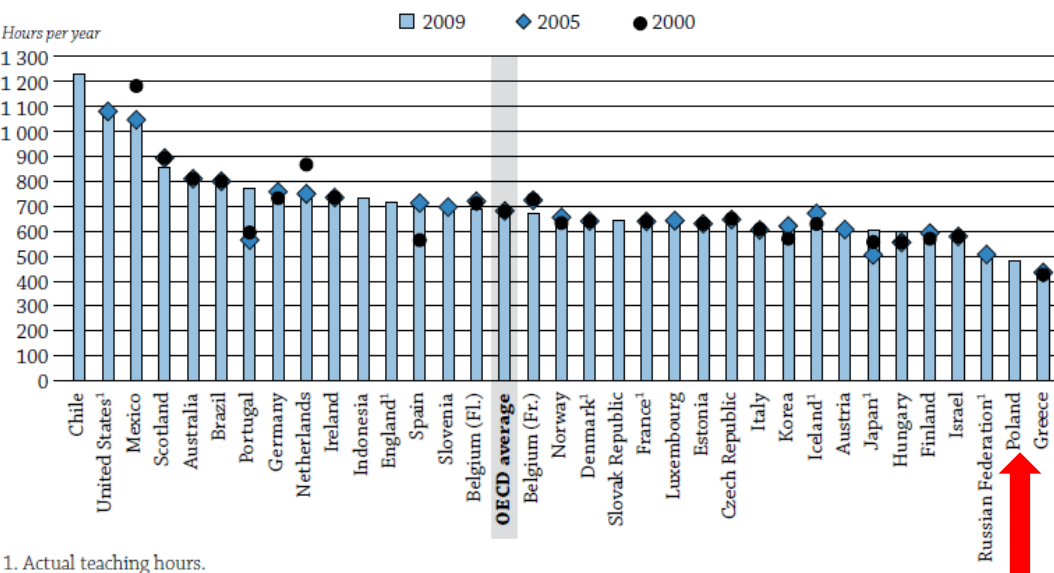

Szkoła podstawowa
w 2005 r.
(wg Herbst,
Herczyński, Levitas
2009)

Chart D4.1. Number of teaching hours per year in lower secondary education in 2000, 2005 and 2009

Net statutory contact time in hours per year in public institutions

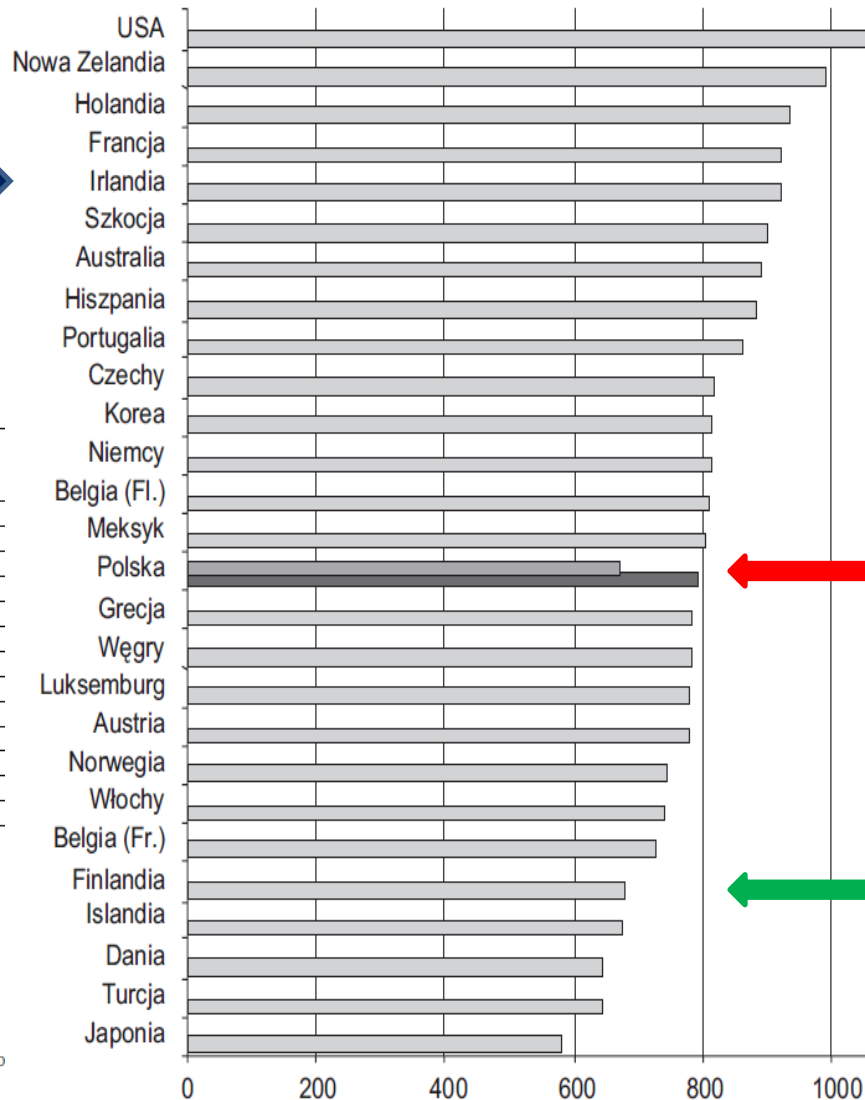

1. Actual teaching hours.

Countries are ranked in descending order of the number of teaching hours per year in lower secondary education in 2009.

Source: OECD, Indonesia: UNESCO Institute for Statistics (World Education Indicators Programme). Table D4.2. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag2011).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932462035>

Karta nauczyciela ma również zalety

- Reguluje kwestie społecznie ważne w sytuacji, gdy zarządzanie nimi zostało w znacznym stopniu zdecentralizowane
- Dotyczy zawodu, który warto otoczyć specjalną opieką
- Ustanawia minimalne standardy świadczenia usług edukacyjnych
- Zapobiega nadmiernemu różnicowaniu lokalnych standardów
- Kraje, które zdecentralizowały oświatę bez zadbania o standardy na poziomie krajowym, doświadczyły znacznego pogorszenia się jakości oświaty

Karta nauczyciela - podsumowanie

- Karta Nauczyciela reguluje kwestie, które powinny być regulowane. Niestety robi to źle.
- Warto dyskutować odrębnie o każdym z elementów obecnego systemu regulacji w oświacie. Niektóre z nich działają wadliwie, ale odpowiedzią nie może być rezygnacja z regulacji w ogóle.
- Ograniczmy niektóre uprawnienia do nauczycieli pracujących „przy tablicy”.
- Podnieśmy pensum, ale jednocześnie wyłączmy godziny nadwymiarowe z mechanizmu kontrolującego wysokość wynagrodzeń
- Zmieńmy system awansu zawodowego na bardziej motywujący i selekcyjny
- Kontrolujmy wynagrodzenia nauczycieli, ale w prostszy sposób.

Finansowanie oświaty w Polsce. trudne odpowiedzi

- Polska nie wydaje na oświatę za mało. Środki na ten cel są adekwatne do możliwości finansowych.
- Można wydawać te same pieniądze w sposób bardziej efektywny
- Mimo decentralizacji nie ma drastycznego zróżnicowania jakości edukacji związanego ze potencjałem finansowym samorządów. Są jednak niepokojące symptomy w tej kwestii
- Karta nauczyciela zawiera wiele złych rozwiązań, utrudniających zarządzanie szkołami na poziomie lokalnym. Jednak jest także ważnym narzędziem kontroli państwa nad systemem edukacji i jakością oświaty. Należy rozmawiać o poszczególnych zapisach, nie o całkowitej deregulacji.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dziękuję za uwagę